

Guia didàctica del *Diari del tot verídic d'un indi a mitja jornada*

Edicions de 1984

1. Pensa en les expressions «del tot verídic» i «a mitja jornada». ¿Quins conceptes et sembla que subratllen aquestes imatges i el títol? ¿El títol fa referència a la lluita interior d'en Junior o a la lluita entre en Junior i l'estructura de poder blanca? ¿A totes dues? ¿A cap?
2. En Junior se sent segur quan dibuixa vinyetes. Dibuixa «perquè vull parlar amb el món. I vull que el món em faci cas». ¿En quin sentit mostren els seus dibuixos (per exemple, «Com haurien estat els meus pares si algú els hagués fet cas quan encara tenien somnis», «blanc, blanc, blanc, blanc, blanc, blanc, blanc, blanc» i «blanc/indi») l'impacte que considera que ha tingut el racisme sobre ell i la seva família?
3. Quan en Junior és a Reardan (el petit municipi de raça blanca), ell és «mig indi», i, quan és a Wellpinit (la reserva on viu), és «mig blanc». Diu: «Era com si ser indi fos una feina, però només hi treballava a mitja jornada. I cobrava una misèria». A l'Institut de Reardan, ¿per què fingeix en Junior que té més diners dels que té, malgrat que sap que «les mentides tenen una vida molt curta»?
4. En Junior, quan descriu la seva reserva, diu «és si fa no fa a un milió de quilòmetres de Vila Importància i a dos mil milions de quilòmetres a l'oest de Ciutat Feliç». De tota manera, quan ell i en Rowdy observen el paisatge enfilats dalt de tot d'un pi immens, diu: «Vèiem tot el nostre món. I el nostre món, en aquell instant, era verd, daurat, era perfecte». ¿Quines són les forces que marquen aquesta dicotomia sobre com veu el seu món en Junior que li permeten tenir visions tan aparentment oposades de la seva terra?
5. Els escriptors de literatura juvenil que formen part d'altres cultures acostumen a mitificar l'empobriment de la població índia. En Junior això no ho accepta: «Ser pobre és una mè, i sentir que en realitat és com si *et mereixessis* ser pobre, també. Comences pensant que ets pobre perquè ets curt i lletjot. I després comences a creure que ets curt i lletjot perquè ets indi. I, com que ets indi, comences a creure que estàs destinat a ser pobre. És un cercle molt lleig i *no s'hi pot fer res*. La pobresa no et fa fort ni t'ensenya lliçons sobre la constància. No, la pobresa l'única

cosa que t'ensenya és a ser pobre». L'ús directe del llenguatge que fa en Junior, ¿quina imatge dona d'aquest retrat estereotipat dels indis? ¿Què té la seva forma d'expressar-se que resulta atractiu al lector adolescent i li mostra la seva realitat diària?

6. Els pares d'en Junior, els pares d'en Rowdy i altres membres d'aquesta comunitat són addictes a l'alcohol, i la Penelope, l'«amiga blanca amb potencial» d'en Junior, és bulímica. Diu: «D'addictes n'hi ha de tota mena. Els uns més, els altres menys, però a tots ens fan mal en aquesta vida. I tots busquem una manera de fer-nos-el passar». ¿En quin sentit transcendeix els conceptes d'etnicitat i de classe la visió que té en Junior de l'addicció?
7. En Junior de vegades parla de la reserva on viu com «la rese», un apel·latiu familiar del lloc on va néixer, on van néixer i enterrar-se generacions d'amics i parents, i la terra de les seves arrels; per moltes coses dolentes que hi passin, ara i sempre en dirà «casa seva». ¿Què en pensaria en Junior, d'algú extern a la seva cultura que vingués a fer una visita a la reserva per compilar material per fer-ne un llibre i després li posés el títol *A la rese*?
8. A l'enterrament de l'àvia d'en Junior, que van celebrar al camp de futbol americà per poder encabir-hi tota la gent que l'estimava, la mare d'en Junior estira les orelles d'un multimilionari blanc davant de tothom, gest molt aplaudit pel públic present. Diu en Junior: «Fins que la mare va esclafir a riure. I allò ens va fer cargolar a tots. (...) Vam fer un soroll gloriós mai sentit. I em vaig adonar que els indis podíem ser uns borratxos, una gent trista, marginada, embogida, uns males pècores, tot el que tu vulguis, però, coi, de riure, sí que en sabíem. Quan tens la mort a prop, saps que entre riure i plorar no hi ha tanta diferència. I així va ser com, entre plors i rialles, vam acomiadar-nos de l'àvia. I quan dèiem adéu a una àvia, era com si els ho diguéssim a totes. Tots els funerals eren per a tots. Vivíem i moríem plegats». ¿De quina manera reflecteix aquesta història la perspectiva d'un integrant d'aquesta cultura i com aconsegueix trencar els tòpics existents sobre el caràcter estoic dels indis?
9. «Tinc catorze anys i he anat a quaranta-dos funerals. Vet aquí la diferència més gran que hi ha entre els indis i els blancs», ens diu en Junior. A la societat de Wellpinit tots són família, tothom és valorat, tothom viu una vida miserable, tothom corre el risc de morir jove i, quan mor algú, la pèrdua és col·lectiva. Compareu Wellpinit amb Reardan, on els habitants tenen més accés a serveis socials, atenció

sanitària i riquesa, i la gent manté les distàncies. ¿Com aprofita en Junior aquesta declaració sense embuts, tal com raja, per descriure aquest abisme tan pronunciat entre una comunitat índia empobrida i un poblet de classe mitjana blanca que només és a uns quants quilòmetres de distància?

10. En molts sentits en Junior està sumit en les realitats emocionals de la seva vida i el seu col·lectiu. Tot i així, el seu llenguatge planer, tal com raja, i la seva ironia fina l'ajuden a encarar i gestionar el dolor, la ràbia i la manca de seny de la realitat quotidiana de Wellpinit. ¿Com fa servir en Junior la llengua per guiar el lector, que probablement tingui una vida molt diferent, i ajudar-lo a comprendre la situació de manera distinta a com ho faria una altra novel·la juvenil escrita per un autor que no hagués viscut aquesta mateixa experiència en carn pròpia?
11. Els marcadors culturals són aquells comportaments, patrons discursius, maneres de veure el món, l'ètica i els principis que identifiquen una persona en tant que integrant d'una cultura particular. Quan en Rowdy i en Junior juguen un contra un al final del llibre —i juguen sense comptar els punts—, ¿com es consolida la seva amistat un cop queda clar que es coneixen moltíssim i que saben perfectament d'on vénen?

Entrevista amb Ellen Forney

¿Quant fa que ets dibuixant de còmics?

De dibuixos en faig des que tinc ús de raó, però les novel·les gràfiques les vaig començar a dibuixar a secundària. Vaig fer un còmic a tota plana per a una amiga que havia deixat la feina que tenia a una gelateria on treballàvem totes dues: l'obra es deia *Les penes i tribulacions de la Tina-Beena*, i incloïa un seguit d'histories sobre com pronunciàvem les nenes del sud de Philadelphia la marca Oreo i també una vegada que s'havia discutit amb un client, coses per l'estil. A ella li va encantar, se la va penjar a la cuina folrada amb film.

¿Com vau treballar amb l'Alexie Sherman?

En Sherman em passava uns quants capítols del manuscrit i em donava idees per als dibuixos, i jo feia esbossos en miniatura fent servir la seva llista com a punt de partida. Més endavant repassàvem plegats el que havia fet. Una tercera part dels gràfics van ser idees d'en Sherman, una tercera part van ser col·laboracions de veritat i l'altra tercera part, idees meves que se'm van acudir llegint el text.

¿Com et vas sentir, posant-te a la pell de l'Arnold Spirit?

Va ser molt intens. En Sherman descriu tan bé l'Arnold al text que me n'havia fet prou a la idea, vaig pensar. Però, per dibuixar com ho faria ell, per pensar quina mena de bromes faria, vaig haver de capbussar-me realment en ell, i no era pas un espai còmode.

Per exemple, mentre dibuixava la darrera tanda d'esbossos en miniatura, treballava en una cafeteria i tenia els manuscrits i els croquis escampats damunt d'una taula. Feia hores que pencava, hores que no havia menjat res i bevia massa cafè. Estava molt capficada en la ment de l'Arnold i era com si m'obligués a tirar endavant. Passaven coses duríssimes dins la història, però gràcies a això vaig treure aquest humor tan sòrdid de l'Arnold, els exemples més bojos, com ara el còmic de l'últim glop de vi o el dibuix de la portada de la novel·la *Les flames de l'amor*, de quan se li mor la germana.

En arribar al final del text, que és quan l'Arnold i en Rowdy juguen a bàsquet, a fora es feia fosc i vaig sentir una opressió a dins del pit, em vaig adonar que estava a punt de

posar-me a plorar. Em sentia com si estigués jugant un partit de bàsquet agredolç amb en Rowdy. Tenia una mil·lèsima de segon per decidir si em posava a plorar en plena cafeteria o no, i vaig agafar-me el cap amb les mans, vaig fer un sanglot i vaig pensar en una altra cosa. L'havia llegit moltes vegades, aquella part, però fins aleshores no m'havia ficat mai tan endins del pensament de l'Arnold.

¿Quina era la teva inquietud/objectiu principal com a creadora del material gràfic del llibre?

El que m'amoïnava més que qualsevol altra cosa era que els còmics de l'Arnold tinguessin credibilitat. Em feia por que els meus dibuixos semblessin massa polits, professionals, o fins i tot massa poca-soltes, però tampoc no volia ni aigualir-los ni encarcerar-los massa. Al principi vaig provar de dibuixar com ho fan els meus alumnes adolescents, però no era el que buscava; es veia que volia impostar un estil que, evidentment, no era el meu. En vaig parlar amb en Sherman i ell va estar d'acord que ho dibuixés com em sortia a mi de natural.

¿Quina és la part més complicada de tot el procés: dibuixar o entintar?

El procés per fer aquest llibre va ser diferent de com ho faig normalment. En general el més complicat són els esbossos en miniatura inicials (escriure i dibuixar les primeres idees que he pensat), dibuixar és més senzill (traçar a llapis i polir el que he disposat als esbossos inicials) i el més fàcil de tot és la tinta (faig servir un pinzell i tinta xinesa).

En aquest cas, els esbossos inicials van costar perquè m'havia d'imaginar tota l'estona que era l'Arnold i el que feia era interpretar l'obra d'un altre. El dibuix en si va ser molt estrany, perquè tota l'estona havia de fer memòria que calia conservar l'aspecte descurat dels esbossos inicials, i aplicar-hi la tinta va ser MOLT COMPLICAT! Havia de semblar que l'Arnold s'havia assegut un dia i s'havia posat a dibuixar allò d'una tacada, pim, pam. Pot semblar que sigui al revés, però, de fet, requereix més concentració i confiança dibuixar línies i corbes de traç ràpid que entintar a poc a poc i amb molta cura, que és com acostumo a treballar. A més, l'Arnold no faria servir mai un pinzell al seu bloc de dibuix, o sigui que ho vaig fer amb retolador. Per tant, no només em tocava dibuixar amb una eina poc habitual, sinó que havia d'aconseguir que unes imatges meticuloses semblessin espontànies. Se m'enrampaven les mans contínuament.

¿Com és que vas emprar tants d'estils de dibuix diferents?

Vaig fer servir tres estils de dibuix. Als meus propis blocs de dibuix (i als trossos de paper, i al darrere dels sobres), vaig alternant d'estil segons em convé, i em va semblar que l'Arnold faria el mateix. Les vinyetes de l'Arnold havien d'englobar situacions i estats d'ànim diferents, per tant, el seu estil de dibuix també havia de canviar.

D'una banda, les il·lustracions i els còmics que semblen més de gargot ens fan creure que l'Arnold acaba d'anotar una idea en aquell mateix moment, com si se li hagués passat una cosa pel cap i, acte seguit, l'hagués dibuixada. Bona part de les imatges estan fetes d'aquesta manera.

Després hi ha les vinyetes un pèl més realistes, com els retrats comentats de la seva família, que indiquen que ha reflexionat una mica més en el que fa. És possible que algunes d'aquestes idees ja fes temps que li ballessin pel cap i, quan es posa a dibuixar-les, és que ja les té prou madures.

A més, hi trobem els retrats a llapis, que denoten dues menes de situacions d'intimitat. Els dibuixos minuciosos, més realistes, triguen a fer-se i, per tant, indiquen el pas del temps. És a dir, sabem que l'Arnold s'ha hagut de centrar i parar atenció en els dibuixos i en el tema que volia il·lustrar.

Els esbossos a llapis que fa dels seus amics fan pensar que ha passat moltes estones amb ells, observant-los intensament, i que ells es trobaven a gust en aquestes situacions d'intimitat. Per exemple, jo vaig imaginar que l'Arnold dibuixava el seu amic Gordy mentre estudiava a la biblioteca, concentrant-se en la manera tan curiosa que tenia en Gordy de repenjar la cara contra la mà, amb aquella expressió facial capficada i la curvatura de les espatlles. L'Arnold estimava en Gordy a través del seu bloc de dibuix, com si diguéssim.

Hi ha altres esbossos a llapis, com el retrat de l'Eugene a la moto, que intueixes que els va fer a partir d'una foto. Li hauria agradat passar més temps amb aquestes persones, però pel motiu que fos (logístic o sentimental) no ho va poder fer en persona.

Faig servir un altre estil detallat, que és el de l'ocell de la Penelope. Quan l'Arnold el dibuixava, pensava en l'amor que sentia per la Penelope i que tots dos tenien ganes de fugir volant. Vaig creure que segurament hauria rumiat aquella sensació una bona estona i me'l vaig imaginar a la biblioteca de l'institut calcant la figura d'un ocell d'un manual de text. L'Arnold després s'asseuria a dibuixar-lo amb tinta, tot concentrat: ploma per ploma, fent servir ombres, retícules i puntets i tot.

¿Ens pots explicar com va evolucionar el retrat d'en Rowdy de ser un esbós elegant fet a raig fins a acabar desfigurat?

Curiosament, vaig fer una cosa semblant en un bloc meu, fa uns quants anys. Estava de molt mala lluna i em vaig posar a dibuixar un autoretrat per desfogar-me. En tenia la meitat de fet i no m'agradava gens, de manera que vaig guixar una X ben grossa a sobre de la meua cara. Al cap d'una estona, quan me'l vaig tornar a mirar, em vaig adonar que era un reflex molt més exacte de com em sentia que si al final l'hagués acabat de dibuixar bé.

El dibuix d'en Rowdy vol ser una vinyeta que descrigui la intimitat ben particular que tenen l'Arnold i en Rowdy com a amics. En Rowdy saltava més fàcilment que l'Arnold, li negava que en realitat fossin tan íntims i feia anar de corcó l'Arnold, ara vés-te'n, ara vine, sovint totes dues coses alhora. L'escena me la vaig imaginar així:

En Rowdy està estirat a terra, badant. L'Arnold li fa un retrat d'amagatotis, però quan en porta la meitat en Rowdy aixeca el cap i salta: «¿Què dibuixes?!». L'escena passa de la intimitat a l'actitud defensiva, l'Arnold ho deixa, gargoteja la cara de còmic a sobre de la d'en Rowdy i hi escriu la bafarada amb la sortida de to d'en Rowdy.

Quan vaig començar a fer-lo, no ho tenia pensat, tot això, però quan el tenia a mig fer em vaig adonar que l'Arnold no hauria pogut tenir quiet en Rowdy tanta estona. Vaig agafar paper de calc, vaig guixar una cara enfadada de còmic a sobre de la d'en Rowdy i vaig pensar que ja estava bé així.

¿Què creus que és el millor que aporten els teus dibuixos al llibre?

L'Arnold necessita els seus dibuixos per expressar-se, perquè el compreguin, per escapar, per sobreviure. Diu que són els seus «bots salvavides petits, petitets». El lector ha de poder veure a què es refereix i de què li serveixen.

Quan dibuixes al teu bloc és com si escrivissis el teu diari, és una cosa molt personal. I la gent que té tirada a la creació de vegades fan coses molt intenses quan s'expressen amb el seu mitjà personal, només per a ells. L'Arnold ni tan sols entén del tot les coses que plasma al paper perquè bona part del que li surt és subconscient.

La lletra de l'Arnold també la vaig escriure jo. En general la lletra escrita a mà pot tenir molta força i atractiu emocional. Igual que una carta escrita a mà, que sempre és molt més particular i personalitzada que el text compost. També implica una sensació d'immediatesa perquè no pots tallar i enganxar o esborrar paràgrafs sencers; el que escrius queda.

El disseny del «paper rebregat» està pensat per assegurar-me que el material gràfic queda ressaltat, que no sembli només una il·lustració lligada directament al text. Aquesta textura deixa clar que l'Arnold no té un quadern net i polit, sinó que col·lecciona tot el que dibuixa en paperets.

¿Què ha suposat per a tu aquest projecte?

He hagut d'ampliar el repertori i treballar un material que, tota sola, no hauria abordat mai. Em preocupava tractar la història com es mereixia, en Junior, en Sherman, els temes complexos que en Sherman exposa amb les seves paraules, que són tan boniques. El manuscrit és molt ric i vital; no me'n podia estar de pensar: «Quina feinada!». Aquest projecte va ser com córrer una maratón, menjar-te un tiberi dels grossos i endinsar-te en soterranis foscos amb una espelma.

El meu pare va comprar-se'n un exemplar tan bon punt va sortir publicat. Va llegir una ressenya que deia que riuria i ploraria, però, al principi, evidentment, no en va fer cas, perquè es pensava que només era un esquer publicitari. L'endemà em va trucar per dir-me que s'havia cargolat de riure i li havien caigut les llàgrimes més d'un cop abans d'acabar el llibre. Estava que no s'ho creia.

Aquest *Diari* ha tocat la fibra de moltes persones i de maneres molt diferents. És accessible per a totes les edats i per a tota mena de gent. És un honor formar part d'una obra que tantes persones consideren edificant.